

Hoofdstuk 1

De moeder van Daniil

De levensloop van Daniil Vinogradsky zou zonder de invloed van zijn moeder Stanislava Vinogradsky vrij zeker een heel andere richting zijn uitgegaan. Zij wordt geboren in 1898 in Litouwen, dat op dat moment net als de andere Baltische staten Wit-Rusland en Oekraïne onderdeel is van het immense rijk van de Russische tsaar. Zelfs Polen valt in die jaren onder zijn macht.

De ouders van Stanislava sterven al vroeg. Als zestienjarige wees vertrekt ze in 1914 uit haar geboorteland. Ze maakt een lange treinreis van bijna 800 kilometer en stapt uiteindelijk uit op het station van de Oekraïense stad Zjtomir, ongeveer 100 kilometer ten westen van de Oekraïense hoofdstad Kiev. Daar wordt ze dienstmeisje bij een Pools rooms katholiek gezin.

Al jong is Stanislava gegrepen door de grootheid van God. Ze is volgens haar zoon Daniil als jong meisje al vaak te vinden in de kerk. Eens ziet ze een icoon huilen, waarbij ze zelf ook haar tranen de vrije loop laat gaan.

Als tiener maakt Stanislava heftige gebeurtenissen mee. In 1914 is de Eerste Wereldoorlog uitgebroken. Rusland strijdt samen met Engeland, Frankrijk en later de Verenigde Staten tegen Duitsland en Oostenrijk-Hongarije. Gelukkig voor Stanislava en haar stadsgenoten

ligt Zjtomir niet in de vuurlinie. Maar als in 1917 de Oktober-Revolutie uitbreekt in Sint-Petersburg en de bolsjewisten (communisten) onder leiding van Lenin de macht grijpen, ontstaat in het hele voormalige tsarenrijk een onrustige, chaotische tijd. In Oekraïne strijden overgebleven delen van het tsaristische Witte Leger, linkse en rechtse nationalisten, sociaal-democraten, communisten en anarchisten elk om de macht.

In deze verwarrende tijd ontmoet Stanislava haar latere man Michail Agafonovitsj. Hij is schoenmaker van beroep en hoort bij de Russisch-Orthodoxe Kerk. Het echtpaar trouwt in 1918 en sluit zich aan bij deze kerk, waar de meerderheid van de Oekraïeners lid zijn.

In hetzelfde jaar komt er een einde aan de Eerste Wereldoorlog. Maar in Oekraïne is het nog allesbehalve rustig. De burgeroorlog tussen verschillende groepen komt pas ten einde in 1921 als het communistische bewind in Moskou vrede sluit met de omringende landen aan de westgrens. Oekraïne wordt in 1922 onderdeel van de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken, kortweg de Sovjet-Unie. De burgeroorlog heeft dan tienduizenden mensenlevens geëist, onder wie 30.000 Joden door pogroms.

Het moet in 1920 zijn als Stanislava Iosivofna Vinogradsky door een van de straten van Zjtomir loopt. Ze is op dat moment moeder van een dochtertje, Elena. Het is nog geen vrede, en door droogte zijn er voedseltekorten. Op een gegeven moment hoort ze mensen zingen. Dat moet ergens binnen zijn, want ze ziet ze niet. Als Stanislava dichterbij het desbetreffende huis komt, hoort ze

dat het om geestelijke liederen gaat. Vol overgave lijkt men God de eer te brengen. Het gezang lokt haar, want haar hart is hongerig in deze tijd met grote verwarring en onzekerheid.

In het huis vanwaaruit Stanislava het zingen hoort, is echter helemaal geen sprake van een samenkomst van Russisch-orthodoxe gelovigen. Maar wat dan wel? Stanislava gaat op onderzoek uit. Enigszins bedremmeld stapt ze de ruimte binnen waar het gezang vandaan komt. De eerste kennismaking is hartelijk. Stanislava voelt zich welkom bij deze mensen. Zijzelf is weliswaar gelovig, maar weet nog niet veel van de Bijbel. Maar dat zal spoedig veranderen. Het blijkt te gaan om een samenkomst van protestanten die de volwassendoop praktiseren: Baptisten. Haar zoon Daniil zal jaren later verklaren: 'Het was een tijd met heel veel spanningen op politiek en maatschappelijk terrein en dan ga je op zoek naar de waarheid.'

Stanislava voelt zich snel thuis bij deze gemeenschap en overtuigt haar man ervan om zich er ook bij aan te sluiten.

De baptistengemeente van Zjtomir is ontstaan door missionair werk van een klein groepje Duitse baptisten in de stad onder leiding van de reizende boekhandelaar Ivan Miller en missionair werk vanuit een kleine baptistengemeente in het dorp Dashenko.

De baptisten werden voorheen verdrukt. Maar dankzij een wet over godsdienstige verdraagzaamheid in 1905 hadden ze meer vrijheid gekregen en maakten daar dankbaar gebruik van. Na het uitbreken van de Eerste

Wereldoorlog beschuldigen Russisch-orthodoxe geestelijken en vertegenwoordigers van de overheid deze gelovigen van een anti-Russische houding. Maar na de machtsovername van de communisten in 1917 vaardigt Lenin een decreet uit over de 'vrijheid van geweten'. Dat betekent dat aan kerken zoals die van de baptisten, die nooit verbonden waren geweest aan de tsaristische machthebbers, geen strobreed meer in de weg wordt gelegd. Voorlopig tenminste.

Leden van de baptistengemeente in Zjitomir omstreeks 1925. Op de voorste rij, tweede van links: Stanislava Vinogradskaja met rechts daarnaast haar man.

Stanislava en haar man zijn niet de enigen die zich onder deze omstandigheden aansluiten bij de plaatselijke baptistengemeente. De gemeenschap - niet meer dan een huisgemeente - maakt een ware opwekking mee. Mensen laten zich niet alleen dopen, maar stoppen ook

met roken en laten de drank staan. De gemeente groeit van enkele tientallen leden rond 1920 tot honderdvijftig in het midden van de jaren '20.

Als de Vinogradsky's zich aansluiten, is er al een bescheiden koor. Waarschijnlijk waren zij aan het repeteren toen Stanislava op straat het gezang voor het eerst hoorde. Ook elders in Oekraïne en de Sovjet-Unie groeien baptistengemeenten en aan hen verwante evangelische kerken. Zij zijn sterk gericht op evangelisatie, stichten nieuwe gemeenten en geven geestelijke literatuur uit.

De Unie van Baptisten in Oekraïne houdt tussen 1917 en 1926 bijna elk jaar een congres. In 1925 telt de Unie van Baptisten in Oekraïne 40.000 leden. Hun omvang groeit in drie jaar tijd uit tot 60.000 in 1928.

Een aantal baptisten- en evangelische gemeenten ziet zelfs belangrijke raakvlakken op sociaal gebied met idealen van de communisten. Er worden door hen zo'n honderdtwintig landbouw- en andere economische genootschappen opgericht.

Het aantal van deze protestanten groeit in de jaren '20 tot 1,2 miljoen leden in de hele Sovjet-Unie, inclusief gezinsleden.

Ook het gezin Vinogradsky breidt uit. Dochter Elena en haar ouders krijgen er een tweeling bij in 1922, Leonid en Anton. Daarna wordt Boris geboren, in 1924. In 1926 volgt nog een broertje, Viktor, en in 1928 een zusje, Tamara. En nóg is het gezin niet compleet ...